

**Primož Markelj,
Damir Karpljuk, Stojan Burnik, Mateja Videmšek,
Mare Novak, Matej Tušak**

Borilne veščine kot prisilno sredstvo v policiji

Izvleček

Da lahko policisti zagotavljajo spoštovanje zakonodaje in upoštevanje predpisov ter da lahko opravijo nalogo skladno z zakonom, morajo v nekaterih situacijah na delovnem mestu uporabiti določene vrste prisilnih sredstev, s katerimi povzročijo, da se oseba, ki se upira, napada ali ne izpolnjuje zakonitega ukaza, podredi policistovim zahtevam. Policisti pri svojem delu uporabljajo več vrst pooblastil, med njimi tudi prisilna sredstva. Z njimi delujejo neposredno na ljudi, zato je še posebej potrebno paziti, da pri tem koga ne poškodujejo oziroma z njim neprimerno ravnajo. Razvrščena so od najmilejšega (sredstva za vezanje in vklepanje) do najhujšega (strelno orožje).

Ključne besede: borilne veščine, samoobramba, policija, prisilna sredstva, telesna sila, usposabljanje.

Martial arts as a coercive measure of the police

Abstract

To ensure compliance with the legislation and regulations and to perform their job in accordance with the law, a policeman must use in their work specific coercive measures in some situations so as to force the person who resists, attacks or refuses to follow a legitimate order to submit to that their demands. Policemen use several types of authorisations in their work, including coercive measures. They use such measures to act directly on people, which is why care should be taken that nobody is hurt or maltreated. Coercive measures are classified from the mildest (handcuffs and other restraining means) to the most oppressive (firearms).

Key words: martial arts, self-defence, police, coercive measures, physical force, training

Foto: Tomislav Prijanovič

Uvod

Nedotakljivost človekovega življenja, njegova fizična in psihična celovitost ter ohranjanje dostojanstva so vrednote, ki so v hierarhiji človekovih pravic še posebno poudarjene. Zavarovane so z *Ustavo Republike Slovenije* ter opredeljene v številnih mednarodnih dokumentih (Markelj, 2014). Vanje posegajo policisti in druge pooblaščen osebe, ki z namenom preprečevanja upiranja ali napada določene osebe uporabljajo razna prisilna sredstva, s katerimi zaradi izvajanja fizične sile na to osebo posegajo v njeno osebno svobodo, zato morajo biti pogoji za poseg in njihovo uporabo jasno zapisani (Žaberl, 2006).

Policija zagotavlja varnost vseh prebivalcev Republike Slovenije, in sicer na tak način, da ščiti ustavno ureditev, demokratični politični sistem in ustavnopravne vrednote, kot so človekove pravice in

temeljne svoboščine (Kolenc, 2002). Opravljanje policijske dejavnosti v skupnosti zajema (Kolenc, 2002): pomoč ljudem ter skrb za njihovo varnost in za varnost premoženja; zakonito in strokovno delo, spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, poštenost, nepristransko, nediskriminatornost in odgovornost; vizijo, da z razvojem kadrov, organizacijo in strokovnim delom ter z vzpostavljanjem partnerskega odnosa s posamezniki in skupnostmi zagotavlja varno življenje ljudi.

Naloge policije, ki izhajajo iz njenih temeljnih dolžnosti, so ("Zakon o nalogah in pooblastilih Policije", 2013): varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi; preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj in prekrškov, drugih iskanih ali pogrešanih oseb ter njihovo izročanje pristojnim organom, zbiranje dokazov ter raziskovanje okoliščin, ki so pomembne za ugotovitev premoženjske koristi, ki izvira iz kaznivih dejanj in prekrškov; vzdrževanje javnega reda; nadzor in urejanje prometa na javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki so dane v uporabo za javni promet; nadzor državne meje; naloge v zvezi z gibanjem in bivanjem tujcev; varovanje določenih oseb, prostorov, objektov in okolice objektov ter (če z zakonom ni določeno drugače) varovanje določenih delovnih mest in tajnosti podatkov državnih organov; naloge ob naravnih in drugih nesrečah; druge naloge, določene v zakonih in drugih predpisih v skladu z zakonom. Policija pri opravljanju nalog in izvajanju preventivne dejavnosti sodeluje še s posamezniki in ožjo ali širšo skupnostjo ("Zakon o nalogah in pooblastilih Policije", 2013).

■ Policijska pooblastila

Policijsko nalogo ali policijsko pooblastilo policist uporablja po uradni dolžnosti, odredbi policijskega vodje ali po nalogu sodišča, državnega tožilca ali drugega organa, ki je za to pooblaščen na podlagi posebnega zakona (Markelj, 2014). Policijske naloge se opravljajo z opazovanjem, s patroliranjem, z interveniranjem, zasedo, s poostrenim nadzorom in z varnostno akcijo ("Zakon o nalogah in pooblastilih Policije", 2013). Pri opravljanju svoje funkcije imajo policisti določene pravice, ki so večje od pravic ostalih državljanov. Presoja o primernosti uporabe teh posebnih pravic in dolžnosti pa ni prepuščena posameznemu policistu, ampak to določa zakon. To so tako imenovana policijska pooblastila, ki v ožjem pomenu določajo pravice in dolžnosti policistov, da proti osebam izvajajo določene ukrepe, v širšem pomenu pa ukrepe, ki omogočajo policistom opravljanje njihovih nalog (Markelj, 2014). Z uporabo teh pooblastil policist vedno posega v določene človekove pravice in svoboščine (Žaberl, 2001; Žaberl, 2006).

Pri opravljanju policijskih nalog smejo policisti ("Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013): zbirati obvestila, vabiti, opozarjati, ukazovati, ugotavljati identiteto oseb in izvajati identifikacijski postopek, iskati osebe, izvajati prikrito evidentiranje in namensko kontrolo, izvajati prepoznavo oseb po fotografijah, izdelovati fotobote, izvajati poligrafski postopek, postavljati cestne zapore z blokadnimi točkami, uporabljati tuja prevozna sredstva, sredstva za zveze ali druga sredstva, opravljati varnostne preglede, opravljati preglede oseb, vstopati v tuja stanovanja in v druge prostore, zasegati predmete, opravljati protiteroristične preglede, začasno omejevati gibanje oseb, privedi osebe, prepovedati približevanje določeni osebi, kraju ali območju, prepovedati udeležbo na športnih prireditvah, prekiniti potovanje, pridržati osebe, uporabljati

prisilna sredstva, varnostno preverjati osebe, izvajati akreditacijski postopek, izvajati policijska pooblastila na vodah, zbirati in obdelovati podatke in izvajati druga policijska pooblastila, določena v zakonih.

Ne glede na to, da imajo policisti pravico in dolžnost izvajati policijska pooblastila pri opravljanju policijskih nalog, ko so v službi, pa zakon določa, da so dolžni opravljati naloge ob vsakem času (Žaberl, 2001). Zakon določa, da morajo policisti v primeru, ko je storjeno nezakonito dejanje ali je s povzročeno splošno nevarnostjo neposredno ogroženo življenje, zdravje, osebna varnost ali premoženje ljudi, preprečevati nezakonita dejanja in opravljati druge policijske naloge tudi izven delovnega časa ("Zakon o nalogah in pooblastilih Policije", 2013).

Policisti morajo, ko izvajajo pooblastila, upoštevati naslednja splošna načela in določila ("Zakon o nalogah in pooblastilih Policije", 2013): *načelo spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva ter drugih človekovih pravic in temeljnih svoboščin; načelo enake obravnave, načelo zakonitosti; načelo sorazmernosti; načelo strokovnosti in integritete; opravljanje policijskih nalog proti otrokom in mladoletnikom; sporazumevanje pri opravljanju policijskih nalog: diplomatska in konzularna imuniteta.*

■ Policijsko pooblastilo – prisilna sredstva

Najpomembnejša naloga policije je varovanje življenja ljudi, če so ogrožena. Z namenom preprečevanja, upiranja ali napada pri tem uporablja prisilna sredstva, s katerimi posega v telo določene osebe in s tem v osebno svobodo te osebe ter posledično tako v pravico do njene telesne celovitosti in v pravico do življenja (Markelj, 2014). Po drugi strani pa med izvajanjem svojih nalog policist lahko pride v situacijo, v kateri on sam ogroža življenje druge osebe (Žaberl, 2006). Za prisiljevanje lahko policisti uporabljajo različna sredstva (Žaberl, 2006): lastno silo (telesna sila), silo živali (konjenica, službeni pes), predmete (sredstva za vklepanje in vezanje, palica, plinska sredstva, sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev, posebna motorna vozila, vodni curek in strelno orožje). Če z opozorilom, ukazom ali izvedbo drugih pooblastil policisti ne morejo uspešno opraviti policijske naloge, smejo za preprečitev ali odvrnitev nevarnosti uporabiti prisilna sredstva ("Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013).

Pred uporabo prisilnih sredstev mora policist ukazati osebi, kaj mora ta storiti ali opustiti in jo opozoriti, da bo ob neupoštevanju ukaza uporabil prisilno sredstvo (Markelj, 2014). Omenjeno opozorilo pa lahko izpusti v primeru, če bi to onemogočilo izvedbo policijske naloge, ali če so okoliščine take, da opozorila ni možno izvesti ("Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013). Zakonodaja določa, da smejo policisti pri opravljanju policijskih nalog uporabiti naslednja prisilna sredstva ("Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013): sredstva za vklepanje in vezanje, telesno silo, plinski razpršilec, palico, službenega psa, sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev, konjenico, posebna motorna vozila, vodni curek, plinska sredstva in druga z zakonom določena sredstva za pasivizacijo, strelno orožje.

Za uporabo prisilnih sredstev gre le v primerih, ko policisti pri opravljanju policijskih nalog za neposredno delovanje na osebe uporabijo katero od tistih, ki so naštetja v prejšnjem odstavku ("Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013).

Navedena definicija ima štiri pomembne elemente, ki so med seboj povezani. Kadar kateri izmed njih manjka, ne gre za uporabo prisilnega sredstva. Ti elementi so v nadaljevanju opredeljeni v štirih točkah.

1. Policist je edini pooblaščen, da pri opravljanju nalog uporabi prisilna sredstva (Žaberl, 2006).
2. Policist lahko uporabi prisilna sredstva le pri opravljanju nalog v okviru službenih dolžnosti, kar pomeni, da osebni spor ali pretep policista še ne opravičuje njihove uporabe. Kljub temu zakonodaja določa, da je dolžnost policista, da opravlja policijske naloge tudi izven delovnega časa in skladno z zakonodajo uporablja prisilna sredstva, če je to nujno potrebno, in sicer v primeru, ko so zaradi nezakonitega dejanja ali povzročene splošne nevarnosti neposredno ogroženi življenje, osebna varnost ali premoženje ljudi (Žaberl, 2006).
3. Čas, vrsto in način uporabe prisilnih sredstev določa zakon, ki ga mora policist strogo spoštovati, samovolja pri tem ni dovoljena. Druga priročna prisilna sredstva in načini uporabe so dovoljena le izjemoma za vklepanje in vezanje oseb, prisilno ustavljanje prevoznih sredstev ali v primeru, ko je neposredno ogroženo življenje policista ali druge osebe in le tako, da so z vidika pričakovanih posledic uporabe primerljivi in ustrezni (Žaberl, 2006; "Zakon o nalogah in pooblastilih policije", 2013). Tako na primer lahko v izjemnih primerih namesto uporabe lisic kot sredstva za vezanje in vklepanje uporabimo hlačni pas ali vezalke.
4. Prisilno sredstvo mora biti uporabljeno proti ljudem, zato se v primeru, da se uporabi proti živalim ali predmetom, ne šteje, da gre za zakonito uporabo prisilnega sredstva (Žaberl, 2006).

Za policijsko uporabo prisilnih sredstev veljajo vsa načela, ki so predpisana tudi za druge vrste policijskih pooblastil. Ker z njihovo uporabo lahko neposredno ogrožamo življenja in telesno celovitost ljudi in zaradi drugih posebnosti, so za uporabo prisilnih sredstev določena še posebna načela. Ta so (Žaberl, 2006): *načelo nujnosti uporabe prisilnega sredstva; načelo sorazmernosti v ožjem smislu; načelo postopnosti pri uporabi prisilnih sredstev; načelo humanosti in selektivnosti uporabe prisilnih sredstev; načelo preciznosti pri uporabi prisilnih sredstev.*

Vsak policist mora do določene stopnje obvladati uporabo telesne sile oziroma elemente borilnih veščin, saj se bo le tako lahko branil pred neposrednim napadom ali upiranjem osebe (Markelj, 2014). Težko rečemo, kateri elementi so najbolj uporabni, saj že policistova telesna konstitucija ali sposobnost privede do tega, da nekdo v dani situaciji uporabi le strokovni prijem, drugi pa že strokovni met. Pomanjkljivo znanje o najpogostejše uporabljenih borilnih veščinah in športih v policiji, kot so ju-jitsu, karate in judo, nadomeščajo različna tehnična sredstva, kot so plinski razpršilec in podobna druga sredstva za pasivizacijo. Da je pri delu policista obvladovanje strokovnih elementov telesne sile še kako pomembno, se zavedajo tudi v policiji, zato se policisti po končanem osnovnem usposabljanju v Tacnu še naprej redno in načrtovano izobražujejo v okviru svojih policijskih enot (Nemanič, 2007).

■ Samoobramba

Pri izvajanju policijskih nalog policisti vsak dan uporabljajo samoobrambo, zato morajo poznati njena osnovna in splošna načela ter posamezne elemente borilnih veščin (Markelj, 2014). Način sa-

moobrambe v policiji predstavlja borilna veščina ju-jitsu, katere elementi se povezujejo s karatejem, judom in aikidom. Iz teh borilnih veščin izhajajo tudi ti elementi, ki se uporabljajo kot prisilno sredstvo – telesna sila.

Ju-jitsu

Zaradi prepovedi uporabe orožja so se v stari Japonski pogosto bojevali tudi z rokami in razvila se je nova tehnika borilnih veščin "komiuchi", iz katere se je v drugi polovici 16. stoletja razvil ju-jitsu (mehka pot), ki vsebuje tehnike borilnih veščin, kot so prijemi, meti, udarci, vzvodi in blokade ("Borilne veščine in ju-jitsu", 2013).

Ju-jitsu (samoobramba) temelji na določenih univerzalnih načelih, najpomembnejša so sledeča ("Načela", 2013):

- "Popusti, da boš zmagal": moč borilne veščine ni v telesni moči, ampak v taktični uporabi tehnik, kar pomeni, da poizkušamo s čim manj vložene telesne napora izveliči maksimalni možni učinek. V praksi to pomeni, da poizkušamo izkoristiti moč napadalca, njegovo silo in gibanje, ki jo z ustrezno tehniko izkoristimo za dosego cilja, to pa je obramba oz. obvladovanje napadalca.
- "Nikoli ne prekorači nujne samoobrambe": namen ju-jitsa je obramba in ne napad ali poškodovanje. To pomeni, da uporabimo tehniko in znanje, da z najmanjšo potrebno silo preprečimo napad oz. se ga ubranimo. Namen in cilj pa sta obramba, maščevanje in uporaba sile za prizadevanje poškodb.
- "Izogibaj se neposrednega napada": naredi vse, da do spopada ne pride. Uporaba tehnik je le nujna rešitev, kar je tudi eno izmed načel praktičnega postopka policistov.
- "Uporabi tehniko, ki manj škoduje zdravju in življenju napadalca."
- Življenje in delovanje poznavalca samoobrambnih borilnih veščin mora biti v skladu z etičnimi načeli same veščine, prav tako pa družbe, ki ji posameznik pripada.

Aikido

Aikido je obrambna borilna veščina, ki je bila zasnovana sredi 20. stoletja in temelji na starejših japonskih borilnih veščinah, predvsem na ju-jitsu. Glavni cilj aikida je zaustavitev napada s čim manj škode za napadalca, zato je poudarek predvsem na vzvodih, metih in padcih. Vključuje tudi nekatere udarce in uporabo orožja (palice, lesen meč ter obrambo pred nožem). Zaradi različnih razlogov, med drugim tudi zato, ker nam med izvajanjem omogoča veliko krožnega gibanja in sledenja napadalcu, pripisujejo tej tehniki, da je še posebno primerna za obrambo pred več napadalci hkrati ("Aikido", 2014).

Karate

Karate se je kot goloroka borilna veščina razvil na Japonskem in je namenjen za samoobrambo, defenzivo in nenasilje. "Kara" pomeni prazen, "te" pa roka, torej prazna roka. S karatejem se posameznik razvija tako telesno kot tudi psihično. Tehnike karateja vsebujejo udarce z roko ali nogo (Vogrinc, 1999).

V 20. stoletju je doživel veliko preobrazbo, saj se je iz borilne veščine razvil v športno panogo. Tekmuje se v *katah*, ki predstavljajo borbene tehnike zoper namišljenega nasprotnika, in *kumitah*, kjer

se borbene tehnike uporablja v nadzorovani prosti borbi (Vogrinec, 1999).

Judo

Judo se je razvil v 19. stoletju iz tradicionalnih oblik ju-jitsa. Stavljanka besede "ju" pomeni nežnost, mehko, uglajenost, "do" pa pot, način, načelo. Borimo se stoje in na tleh, uporabljamo pa predvsem mete, padce, vzvode in končne prijeme. Za judo je značilno, da pri borbi z nasprotnikom izkoriščamo način gibanja lastnega in nasprotnikovega telesa tako, da ga porazimo s preusmeritvijo njegove lastne sile. Princip juda izvira iz načela: "Z minimumom moči do maksimalnega učinka" (Čuš, 2004). Tehnike juda delimo na tri večje skupine (Čuš, 2004): tehnika metov (*Nage waza*), parterna tehnika (*Katame waza*), tehnika udarjanja in samoobrambe (*Atemi waza*).

Razvoj samoobrambe v policiji

Slavko Kovič in Franc Strmšek sta leta 1951 v takratni policijski šoli v Begunjah izvedla prvi enomesečni tečaj samoobrambe, ki se ga je udeležilo 33 policistov. Tisti, ki so uspešno opravili ta tečaj, so postali tako imenovani "prednjaki" na takratnih postajah milice, pridobljeno znanje samoobrambe pa so širili naprej na svoje sodelavce (Novak, 1996).

Niko Vrabl se je leta 1953 udeležil kongresa v Avstriji in navezal prve stike z mednarodno organizacijo za samoobrambo. Plod takrat vzpostavljenih stikov je bila udeležba Julija Kutina in Alojza Drenka na tečaju leta 1955, nato pa še Slavka Koviča in Franca Strmška, ki sta si leta 1959 prislužila tudi mojstrski pas (Novak, 1996).

Tudi po letu 1959 so se aktivnosti na področju samoobrambe v policiji nadaljevale. Slavko Kovič je izdelal vsebino programa za polaganje pasov po mednarodnem konceptu, obenem pa so se prirejale množične organizirane vadbe. Velik napredek pri širjenju samoobrambe v policiji je v letu 1960 pomenila tudi sistemizacija inštruktorjev za telesno vzgojo pri takratnih tajništvih za notranje zadeve in sistemizacija "prednjakov" za telesno vzgojo na postajah ljudske milice. Poleg samoobrambe so pripisovali velik pomen tudi drugim veščinam in spretnostim policistov, zato je program usposabljanja zajemal tudi streljanje, atletiko, smučanje, plavanje, rekreacijo in znanje o usmerjanju prometa (Novak, 1996).

Po letu 1969 je bilo zaslediti zanimanje "prednjakov" in začetnikov za nekatera druga delovna mesta izven policije, zato je posledično temu nekoliko padlo tudi zanimanje za samoobrambo. Da psihofizične sposobnosti policistov padajo, je bilo mogoče sklepati tudi zaradi zaznavanja prekoračitve pooblastil in povečane uporabe fizične sile v praksi, zato so pristojni pričeli po letu 1974 namenjati več sredstev za področje splošne in specialne telesne priprave policistov (Novak, 1996).

Za namene izobraževanja so bili na Jasnici leta 1979 na magnetni medij prvič posneti postopki izvajanja praktičnih vsebin policije, v letu 1983 pa je bil na Debelem rtiču ustanovljen Kolegij mojstrov samoobrambe. Sprejet je bil Pravilnik o opravljanju izpitov in podeljevanju pasov samoobrambe za delavce organov za notranje zadeve, ki ga je izdala posebna skupina Republiškega sekretariata za notranje zadeve. V tem letu je bil tudi prvič uveden preizkus o znanju iz samoobrambe s praktičnim postopkom in preizkus psihofizičnih zmogljivosti policistov (Novak, 1996).

Med leti 1984 in 1991 so bile pod vodstvom Mira Deželaka in Jožeta Škrabe vzgojene številne generacije mojstrov, kar je imelo pozitivni učinek ne le na kvantiteto, temveč tudi na strokovno usposobljenost mojstrov samoobrambe. Zahtevnost vadbe se je iz leta v leto povečevala in od leta 1985 dalje je bilo v obliki seminarjev vsako leto organizirano polaganje pasov za višje stopnje. Policisti so se aktivno vključevali v stanovska športna društva, kjer so pod vodstvom uveljavljenih strokovnjakov na področju samoobrambe urili veščine ju-jitsa (Novak, 1996).

Sistem izobraževanja v policiji

Policija se mora na vseh področjih dela stalno izobraževati in slediti najnovejšim trendom. Do danes se je sistem izobraževanja policistov, včasih miličnikov, nekajkrat spremenil. Uporabljala sta se predvsem dva izobraževalna sistema, in sicer kadetski sistem, ki je zajemal izobraževanje na srednji šoli, in sistem kandidatov za policista oz. prekvalifikacije oseb, ki so v osnovi že pridobile srednješolsko izobrazbo (Markelj, 2014). Bodoči policisti se bodo v prihodnje izobraževali le po novem višješolskem programu, ki je bil sprejet v letu 2012, in si tako po končanem izobraževanju pridobili 6. stopnjo izobrazbe.

Kadetski sistem izobraževanja

Leta 1967 so bile notranje zadeve iz zvezne pristojnosti takratne Socialistične Federativne Republike Jugoslavije prenesene v republiško pristojnost Slovenije. S tem je bila omogočena ustanovitev Oddelka za šolanje miličnikov kadetov. Nov vzgojno-izobraževalni program se je v vasi Tacen pod Šmarno goro izvajal tri leta, v letu 1974 pa je šola pričela tudi z izvajanjem štiriletnega vzgojno-izobraževalnega programa. Vsi udeleženci izobraževalnega programa so po uspešnem izobraževanju pridobili poklic policist in si s tem pridobili V. stopnjo strokovne izobrazbe (Furlan, 1996). V vsakem letniku je bilo 140 ur namenjenih učenju samoobrambe oz. borilnih veščin in športni vzgoji (Orešič, 2006).

Kandidati za policiste – prekvalifikacija poklica

Zadnja generacija kadetov Srednje policijske šole je končala izobraževanje leta 2002. Od leta 1999 dalje je bilo mogoče pridobiti poklic policista le preko izobraževanja odraslih po programu prekvalifikacije. Poleg ostalih pogojev (slovensko državljanstvo, nezakovanost, itd.) je kandidat moral imeti dokončano srednjo strokovno šolo ali gimnazijo. Vpis v omenjeno izobraževanje ni več mogoč ("Šola za policiste", 2013). Izobraževanje je potekalo 18 mesecev, pri tem se je večji del izobraževanja izvajal v šoli, del pa v obliki praktičnega usposabljanja na policijskih enotah. Pouku samoobrambe je bilo v celotnem obdobju šolanja namenjenih 140 ur. Poučevanje je potekalo v okviru štirih tematskih področij, in sicer strokovni prijemi v obsegu 30 ur, strokovni udarci 30 ur, meti in parterna tehnika 30 ur ter tehnika obramb v obsegu 50 ur (Jakelič in Poklukar Mur, 2004).

Višja policijska šola

Januarja 2012 se je ukinil izobraževalni program za odrasle za pridobitev srednje strokovne izobrazbe Policist, hkrati pa je bil sprejet nov višješolski študijski program Policist ("Odredba o sprejemu", 2012). Redni vpis v dvoletni program trenutno še ni mogoč, se pa po novem programu izobražujejo osebe, ki so že zaposlene v policiji. V prvem letniku je namenjenih predmetu Policijska upo-

raba borilnih veščin in psihofizična priprava 120 ur, od tega 20 ur teorije in 100 ur praktičnih vaj, v drugem letniku pa 108 ur, od tega 8 ur teorije in 100 ur praktičnih vaj ("Višješolski študijski program", 2013).

Cilji izobraževanja borilnih veščin

Kljub temu da se je sistem izobraževanja večkrat spreminjal, se cilji izobraževanja borilnih veščin niso bistveno spremenili. Ugotovljamo lahko, da je bilo največ ur namenjenih borilnim veščinam v kadetski šoli, precej manj v prekvalifikaciji poklica, na višji policijski šoli pa se je predvideno število ur zopet nekoliko povečalo (Markelj, 2014).

Veliko policijskih postopkov se konča brez uporabe prisilnih sredstev oz. telesne sile, a je kljub temu zelo pomembno, da policist obvlada določene elemente borilnih veščin. Le z ustreznim znanjem bo lahko uspešno zaključil policijsko nalogo, ko se mu bo oseba uprla ali kako drugače želela preprečiti izvršitev naloge. V ta namen so postavljeni določeni cilji izobraževanja borilnih veščin, ki so sledeči (Jakelič in Poklukar Mur, 2004): spoznati različne borilne veščine in njihovo uporabnost pri policijskem delu, razviti zavest o pomenu borilnih veščin, poznati terminologijo in jo uporabljati pri vadbi, naučiti se pravilno in kontrolirano izvedbo padcev, naučiti se izvajati strokovne prijeme pri različnih pristopih do osebe, naučiti se izvajati strokovne prijeme v parih ali v skupini, razviti zavest, da je treba upiranje poskušati obvladati z milejšimi strokovnimi prijemi, šele nato s hujšimi oblikami telesne sile, naučiti se posameznih transportnih prijemov in jih znati uporabiti v primeru aktivnega in pasivnega upiranja, naučiti se izvajati posamezne zapestno vzvodne prijeme, poznati občutljiva mesta na človekovem telesu, kjer lahko izvedemo pritiske ob obvladanju upiranja osebe, znati zavzemati pravilne borbene položaje, naučiti se tehnike udarjanja z nogo in roko na mestu ter v gibanju, naučiti se izvajati blokade hitro in spontano glede na napad, naučiti se izvajati mete, jih znati izbrati in logično povezovati glede na smer delovanja sile osebe, njeno višino in težo, naučiti se izvajati parterno tehniko, ki je koristna ob vklepanju upirajoče se osebe ali napadalca, znati razlikovati med pasivnim in aktivnim upiranjem ter napadom, znati prepoznati resnost posameznih oblik napadov, znati prilagoditi znanje o osnovnih tehnikah borilnih veščin lastnim psihomotoričnim lastnostim, v samoobrambi izbrati najučinkovitejšo tehniko, kar je odvisno od načina, okoliščin in časa napada.

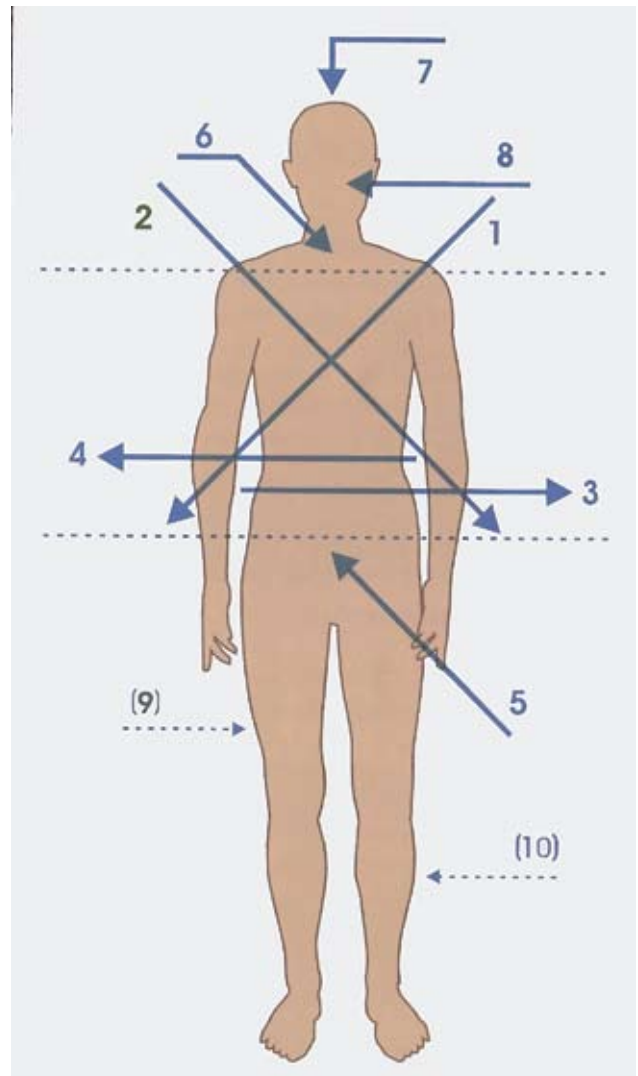
Elementi borilnih veščin kot prisilno sredstvo – telesna sila

Telesna sila je neposredna uporaba sile policista, ki jo lahko izvajamo preko elementov, kot so (Nemanič, 2007): strokovni prijemi, strokovni udarci, strokovni mete, strokovni pritiski (za obvladanje pasivnega upiranja), skupinska telesna sila.

Pri tem je potrebno upoštevati, da spada uporaba strokovnih metov in udarcev med hujše oblike, uporaba strokovnih prijemov, pritiskov in telesne sile pa med milejše oblike neposredne uporabe sile policista (Nemanič, 2007).

Pri opravljanju policijskih nalog lahko pride do napada z različnih smeri, kar je razvidno na Sliki 1. Izvedeni so lahko z ene ali celo z dveh smeri hkrati, zato je potrebno vaditi tehnike na različne na-

čine in pri tem upoštevati delitev telesa na tri nivoje (Nemanič, 2007): zgornji del (glava), srednji del (prsi), spodnji del (od pasu navzdol).

Slika 1: Smeri napadov (Nemanič, 2007).

Legenda: 1, 2 smer diagonalno navzdol z leve ali desne rame proti nasprotnemu boku; 3, 4 smer vodoravno od denega proti levemu boku ali obratno; 5 smer od spodnje desne strani proti trebuhu; 6 smer od zgoraj navzdol v prednji del (vrat, zgornji del prsi ali obraz); 7 smer navpično v galvo ali hrbet; 8 smer naravnost (direktno) v obraz; 9 smer vodoravno od levega proti desnemu zgornjemu delu nog (ali obratno); 10 smer vodoravno od levega proti desnemu spodnjemu delu nog (ali obratno)

Napadi so lahko usmerjeni v različne dele telesa, zato je ciljev napada veliko več kot smeri. Za odvrnitev omenjenih aktivnosti mora policist obvladati posamezne elemente borilnih veščin in jih znati kombinirati med seboj (Nemanič, 2007).

Položaji telesa omogočajo policistu raznolike možnosti v smislu obvladovanja in vplivanja na napadalca oziroma osebo v postopku, zato je še posebej pomembno, da so pravilno izvedeni, kar mu omogoča hitro prilagoditev položaja telesa ali pa prehod iz napada v obrambo ali obratno, odvisno od situacije. Na usposabljanjih se policisti urijo in obvladujejo naslednje osnovne položaje,

ki so povzeti iz karateja (Nemanič, 2007): osnovni, sonožni položaj (*Heiko dachi*), sprednji položaj (*Zenkutsu dachi*), zadnji položaj (*Kokutsu dachi*), srednji – jahalni položaj (*Kiba dachi*), univerzalni – borbeni položaj (*Fudo dachi*). Vsi postopki večinoma potekajo v tako imenovanem policijskem trikotniku. V tem položaju policist stoji polbočno pred napadalcem, na razdalji, ki je nekoliko večja od dolžine iztegnjene roke. Policijski trikotnik je prikazan na Sliki 2. Omenjeni položaj v primeru napada omogoča takojšen umik nazaj, vstran ali odskok.

Slika 2: Policijski trikotnik (Nemanič, 2007).

■ Vrste uporabljenih prisilnih sredstev

V letih med 2008 in 2012 je bilo uporabljenih 48.922 prisilnih sredstev, od tega je bilo po oceni vodij enot strokovno in zakonito uporabljenih 48.780 prisilnih sredstev. Nezakonito in/ali nestrokovno so policisti uporabili prisilna sredstva v 142 primerih, kar predstavlja 0,29 odstotka. Prisilna sredstva so se najpogosteje uporabljala pri pridržanju, dajanju ukazov, prijemu, asistenci in privedbi na podlagi odločbe pristojnega organa. Glede na delovno področje so policisti največkrat uporabili prisilna sredstva pri vzpostavljanju javnega reda in miru, pri preiskovanju kaznivih dejanj in zagotavljanju varnosti cestnega prometa ("Policijska pooblastila – statistika", 2013). V Tabeli 1 vidimo vrsto uporabljenih prisilnih sredstev

Tabela 1: Vrste uporabljenih prisilnih sredstev ("Policijska pooblastila - statistika", 2013)

VRSTA PRISILNEGA SREDSTVA	LETO 2008	LETO 2009	LETO 2010	LETO 2011	LETO 2012
Sredstva za vezanje in vklepanje	5125	4736	4164	4433	4006
Plinski razpršilec	176	181	183	232	379
Telesna sila	5016	4841	4625	4929	4955
Palica	85	89	58	139	280
Plinska in druga sredstva za pasivizacijo	0	0	0	1	68
Vodni curek	0	0	0	0	1
Konjenica	0	0	0	0	1
Posebna motorna vozila	0	0	0	0	0
Službeni pes	31	26	15	41	26
Sredstva za prisilno ustavljanje vozil	10	8	10	16	20
Strelno orožje	0	1	0	0	6
Opozorilni strel	1	3	2	2	1
SKUPAJ	10444	9885	9057	9793	9743

v letih med 2008 in 2012. Število uporab prisilnih sredstev je od leta 2008 do 2010 upadalo, v zadnjih dveh letih pa se je zopet povečalo. Deloma je temu botrovala sprememba zakonodaje na različnih področjih policijskega dela in pa protesti konec leta 2012, kjer je bil prvič v zgodovini samostojne Slovenije uporabljen vodni top («Policijska pooblastila – statistika», 2013).

Slika 3 prikazuje pogostost uporabe telesne sile v primerjavi s pogostostjo uporabe drugih prisilnih sredstev v obdobju med 2008 in 2012. Od vseh uporabljenih prisilnih sredstev predstavlja uporaba telesne sile približno polovični delež. Iz tega lahko sklepamo, da policisti za reševanje konfliktnih situacij zelo pogosto uporabljajo telesno silo, kar je skladno z načelom postopnosti – od najmildjšega proti najhujšemu prisilnemu sredstvu ("Policijska pooblastila – statistika", 2013).

Slika 3: Uporaba telesne sile glede na skupno uporabo prisilnih sredstev ("Policijska pooblastila – statistika", 2013).

■ Tekmovanja policistov v borilnih veščinah

Že enajstič zapored so bile v Tacnu in v vadbenem centru Gotevica organizirane vsakoletne policijske igre. Zaposleni z vseh policijskih uprav in notranjih organizacijskih enot Generalne policijske uprave tekmujejo v najbolj priljubljenih športnih disciplinah v policiji. Pomerijo se v judu, v borbah in prikazovanju tehnik samoočrambe ter praktičnega postopka, v policijskem mnogoboju, stre-

ljanju z zračno in avtomatsko puško ter streljanju s pištolo (Markelj, 2014). Prevladujejo torej panoge, katerih znanje je za policiste pri njihovem delu koristno in tudi nujno potrebno. Poleg omenjenega tekmujejo še v šahu, nogometu in odbojki na mivki. Dogodek je namenjen krepitev športnega duha ter preverjanju in izboljšanju psihofizične kondicije policistov, ki je potrebna za uspešno in učinkovito delo ("Vabljeni na 10. policijske", 2011). Prav tako se policisti udeležujejo tudi državnih, evropskih in svetovnih prvenstev v borilnih veščinah, kjer dosegajo odlične rezultate.

Novembra 2010 se je slovenska ju-jitsu reprezentanca udeležila svetovnega prvenstva v St. Peterburgu (Rusija). Prvenstva se je udeležilo več kot 200 tekmovalcev iz 36 držav, ki so tekmovali v ju-jitsu borbah in v duo sistemu. Slovensko ekipo je sestavljalo 9 tekmovalcev, med njimi tudi policist Elvis Podlogar in njegov partner Sergej Bižal, ki sta tekmovala v duo sistemu in dosegla 9. mesto na svetu ("Reportaža s svetovnega prvenstva", 2010).

Marca 2011 je policist Mitja Potočnik v članski kategoriji nad 80 kg na svetovnem prvenstvu v taekwon-do-ju verzije ITF v Wellingtonu na Novi Zelandiji usvojil naslov svetovnega prvaka ("Policist Mitja Potočnik", 2011).

Aprila 2011 je v Šempetru potekalo posamično državno prvenstva v ju-jitsu borbah za člane, ki ga je organizirala Ju-jitsu zveza Slovenije. Tekmovalci so bili razdeljeni v različne težnostne kategorije. Borba v ju-jitsu je trajala 3 minute in je bila razdeljena na tri dele, in sicer na karate udarce in brce (prvi del), na izvedbo judo metov in čiščenja (drugi del) ter borbo v parterju (končni prijemi, davljenja in vzvodi). Pravila določajo, da zmaga tisti, ki doseže več točk v treh minutah, predčasno pa lahko zmaga tisti, ki s popolnimi tehnikami dobi po dve točki v vseh treh delih. Policisti so dosegli naslednje rezultate: Bojan Popovič – v kategoriji do 77 kg 3. mesto, David Tušek – v kategoriji do 85 kg 7. mesto, Dominik Garneš – v kategoriji do 85 kg 7. mesto in Mehmed Telalovič – v kategoriji do 85 kg 3. mesto ("Policisti dosegli dobre", 2011).

Maja 2011 je v Parizu potekalo 16. evropsko policijsko prvenstvo v judu, ki se ga je udeležilo 157 tekmovalcev iz 23 držav. Slovensko policijo so zastopali trije policisti, ki so v svojih kategorijah zmagali. Petra Nareks je zmagala v kategoriji do 52 kg, Rok Drakšič v kategoriji do 66 kg, Sašo Jereb pa v kategoriji do 73 kg ("Na evropskem policijskem", 2011).

Oktober 2011 je kolumbijsko mesto Cali gostilo svetovno prvenstvo v ju-jitsu borbah in t. i. duo sistemu. Na prvenstvu so nastopile reprezentance iz sedemindvajsetih držav, med njimi tudi reprezentanca Slovenije. V slovenski reprezentanci je v kategoriji do 85 kg tekmoval tudi policist Mehmed Telalovič, ki je z dobrimi borbami usvojil skupno peto mesto, kar je na svetovnem prvenstvu izjemen uspeh ("Slovenski policisti so", 2011).

Septembra in oktobra 2012 je v Kazanu v Rusiji potekalo svetovno policijsko prvenstvo v judu. Zlato medaljo sta si priborila Petra Nareks v kategorijo do 52 kg in Rok Drakšič v kategoriji do 66 kg. Oba sta v policiji zaposlena kot vrhunski športnika. Sodniška komisija je Nareksovo izbrala za najboljšo žensko tekmovalko omenjenega prvenstva ("Stoodstotni zlati izkupiček", 2012).

Oktober in november 2012 je potekalo evropsko prvenstvo v kickboxingu po pravilih svetovne organizacije WAKO. V *light contactu* je barve Slovenije zastopal policist Mitja Potočnik, ki je v kategoriji nad 94 kg postal evropski prvak ("V slovenski policiji imamo", 2012).

Junija 2013 je v okviru Mednarodne karate zveze IKU v Portorožu potekalo prvo svetovno prvenstvo za člane in veterane. Na prvenstvu je nastopilo preko 400 tekmovalcev iz 20 držav z vsega sveta. Slovenski policist David Krajnc je v svoji kategoriji postal svetovni prvak ("Veniger sprejel policista", 2013).

■ Sklep

Policisti osnovno znanje borilnih veščin, predvsem ju-jitsu-a, pridobijo na šolanju na Policijski akademiji v Tacnu. Ker ju-jitsu vsebuje veliko število različnih elementov, kot so udarci, brce, meti, vzvodi, davljenja in končni prijemi, je za policijsko uporabo zelo primeren. V primeru, da bi uporabljali le borilno veščino karate, in elemente borilnih športov kot so taekwon-do, kick boxing ali boks, se pravi veščine, pri katerih se pretežno uporablja tehnike udarjanja, brcanja in blokad, ne bi bili dovolj strokovno usposobljeni za uporabo parternih tehnik in tehnik vzvodov. Poznavanje in njihovo obvladanje pa je za policiste nujno potrebno, še posebno v situacijah, ko morajo na primer na tleh vkleniti agresivnega kršitelja. Obenem pa policisti v primeru poznavanja in uporabe le borilne veščine, kot je aikido in borilnih športov kot sta judo in rokoborba, pri katerih se uporabljajo predvsem tehnike metanja, parterne tehnike in vzvodne tehnike, ne bi bili večji uporabe blokad, udarcev in brc. Tudi te borilne veščine in športi so prav tako pomembne pri obvladovanju napadov oziroma za obrambo pred agresivnim kršiteljem, ki napada z brcami, udarci ali z nevarnimi predmeti.

Opravljanje dela policista je vse bolj nevarno, zato ga lahko uspešno opravljajo le, če so strokovno in psihofizično dobro usposobljeni. Policisti se morajo pri usposabljanju zavedati, da utrjujejo spretnosti in sposobnosti, ki jim v veliki meri olajšajo vsakodnevno delo, ali z njihovo pomočjo celo rešijo svoje ali drugo življenje. Po končanem izobraževanju v Tacnu se policisti še naprej kontinuirano izobražujejo in usposabljujejo na delovnem mestu v okviru policijskih uprav. Pod vodstvom inštruktorjev borilnih veščin in praktičnega postopka obnavljajo znanja in veščine o strokovnih prijemih, metih, udarcih, blokadah in o obrambi pred neoboroženim ali oboroženim napadalcem.

■ Literatura

1. Aikido. (2014). Aikido Shodokan. Pridobljeno iz <http://www.shodokan.si/aikido/aikido>.
2. *Borilne veščine in ju-jitsu*. (2013). Ju-jitsu zveza Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.ju-jitsu.si/page.php?stran=kajjejj&lang=1>.
3. Čuš, V. (2004). *Judo, popusti da zmagáš*. Ptuj: Judo zveza Slovenije.
4. Furlan, I. (1996). Izobraževanje za poklic policist na Srednji policijski šoli. V *Zbornik za izobraževanje poklic policist* (str. 17–23). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
5. Jakelič, S. in Poklukar Mur, M. (2004). *Izobraževalni program – Policist*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
6. Kolenc, T. (2002). *Slovenska policija*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Generalna policijska uprava.
7. Markelj, P. (2014). *Borilne veščine kot prisilno sredstvo v policiji*. Diplomsko delo. Fakulteta za šport, Ljubljana.
8. *Na evropskem policijskem prvenstvu v judu slovenskim policistom tri zlata medalje!*. (17. 5. 2011). Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/index.php/component/content/>

- article/35-sporocila-za-javnost/59055-na-evropskem-policijskem-prvenstvu-v-judu-slovenskim-policiistom-kar-tri-zlate-medalje.
9. Načela. (2013). Ju-jitsu zveza Slovenije. Pridobljeno iz <http://www.ju-jitsu.si/page.php?stran=kajjej&id=5&lang=1>.
 10. Nemanič, S. (2007). *Priročnik za uporabo fizične sile v policiji*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
 11. Novak, G. (1996). *Obrambne tehnike v policijski praksi* (diplomsko delo). Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana.
 12. Odredba o sprejemu višješolskega študijskega programa Policist. (2012). *Uradni list RS*, št. 5/2012.
 13. Orešič, R. (2006). *Primerjava različnih sistemov izobraževanja policistov* (diplomsko delo). Fakulteta za organizacijske vede, Kranj.
 14. *Policijska pooblastila – statistika*. (2013). Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/index.php/policijska-pooblastila/621-policijska-pooblastila>.
 15. *Policist Mitja Potočnik svetovni prvak v taekwon-do-ju*. (10. 3. 2011). Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Pridobljeno iz http://www.policija.si/index.php?option=com_content&view=article&id=9943.
 16. *Policisti dosegli dobre rezultate na državnem prvenstvu v ju-jitsu borbah*. (4. 5.2011). Intranet Policije. Pridobljeno iz <http://gpuln02.policija.si/intranet/IntranetNovice.nsf/594134b7a3d86b87c12572e30031ecf0/6e1e2dfdd57feec3c1257896002d5104?OpenDocument>.
 17. *Reportaža s svetovnega prvenstva v ju-jitsu v St. Petersburgu v Rusiji*. (14. 12. 2010). Intranet Policije. Pridobljeno iz <http://gpuln02.policija.si/intranet/IntranetNovice.nsf/594134b7a3d86b87c12572e30031ecf0/cdcf670f744d2147c12577f9002ad752?OpenDocument>.
 18. *Slovenski policisti so se odlično odrezali na svetovnem prvenstvu v ju-jitsu*. (22. 10 2011). Intranet Policije. Pridobljeno iz <http://gpuln02.policija.si/intranet/IntranetNovice.nsf/594134b7a3d86b87c12572e30031ecf0/fca589d6f0906a18c125793c005086d6?OpenDocument>.
 19. *Stoodstotni zlati izkupiček slovenske ekipe na svetovnem policijskem prvenstvu v judu!*. (2. 10. 2012). Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/64539-stoodstotni-zlati-izkupiek-slovenske-ekipe-na-svetovnem-policijskem-prvenstvu-v-judu>.
 20. *Šola za policiste*. (2013). Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/index.php/generalna-policijska-uprava/944>;
 21. *V slovenski policiji imamo novega "starega" evropskega prvaka*. (20. 11. 2012). Intranet Policije. Pridobljeno iz <http://gpuln02.policija.si/intranet/IntranetNovice.nsf/594134b7a3d86b87c12572e30031ecf0/cf524df0b5d5c60ac1257abc00393635?OpenDocument>.
 22. *Vabljeni na 10. policijske igre*. (25. 5. 2011). Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocila-za-javnost/59161-vabljeni-na-10-policijske-igre-tacen-26-in-27-maj>.
 23. *Veniger sprejel policista, svetovnega veteranskega prvaka v karateju*. (4. 10. 2013). Intranet Policije. Pridobljeno iz <http://intra.policija.si/index.php/prispevki-o-delu-in-zivljenju-policistov/1137-veniger-sprejel-policista-svetovnega-veteranskega-prvaka-v-karateju>.
 24. *Višješolski študijski program: POLICIST*. (2014). Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija. Pridobljeno iz <http://www.policija.si/images/stories/GPUPA/VisjesolskiStudijskiProgramPolicist.pdf>.
 25. Vogrinec, S. (1999). *Karate med tradicijo in športom*. Ptuj: Milenium.
 26. *Zakon o nalogah in pooblastilih policije* (2013). Ljubljana. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
 27. Žaberl, M. (2001). *Policijska pooblastila*. Ljubljana: Visoko policijsko-varnostna šola;
 28. Žaberl, M. (2006). *Temelji policijskih pooblastil*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko varnostne vede.

Primož Markelj, prof. šp. vzg.
e-mail: primoz.markelj@gmail.com